Anna Haverinen

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite: StV kuulemistilaisuus 17.10.2023 HE 54/2023

Kirjallinen asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle koskien hallituksen esitystä 54/2023 eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy kannattaa lain ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ympärivuorokautisen palveluasumisen toimintayksiköiden henkilöstömitoituksen voimaantulosäännöksen muuttamista siten, että voimaantulosäännöksessä säädettyä asiakasta kohti noudatettavan 0,7 työntekijän henkilöstömitoituksen siirtymäaikaa jatkettaisiin 1.1.2028 saakka. Ennen sitä edellytettäisiin vähintään 0,65 työntekijän henkilöstömitoitusta kyseisiin tehtäviin voimassa olevan lain mukaisesti.

Toimintaympäristön muutokset, kuten mm. ikääntyvien määrän kasvu ja siten palvelutarpeen kasvu sekä työikäisen väestön määrän väheneminen ikäluokkien pienetessä, eivät ole tulleet yllätyksenä. Siksi on viimeistään nyt tärkeää, että henkilöstömitoitusta koskevat kannanotot, jotka johdonmukaisena ovat olleet aikaisemmin mm. Hyviliä edeltävän Kuntaliiton sote-yksikön lausunnoissa ja jotka ovat nyt tulleet myös 1.1.2023 käynnistyneiltä hyvinvointialueilta, otetaan tosissaan ja ymmärretään tämänhetkisen voimaantulosäännöksen muuttamisen välttämättömyys.

Hyvinvointialueet ovat käynnistymisestään alkaen parhaansa mukaan yrittäneet vastata vaikeassa henkilöstön saatavuustilanteessa poukkoilevien henkilöstömitoitusta koskevien lakimuutosten vaikutuksiin. Nyt on tärkeätä antaa tässä asiassa hyvinvointialueille työrauha.

CC BY

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
www.hyvil.fi
etunimi.sukunimi@hyvil.fi
Y-tunnus: 3324881-1

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
www.hyvil.fi
fornamn.efternamn@hyvil.fi
FO-nummer: 3324881-1

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy pitää tärkeänä myös sitä, ettei ensi vuodelle suunniteltua hyvinvointialueiden rahoituksen vähennystä 89M€ toteuteta. Rahoituksen leikkaaminen ensi vuodelta on erittäin lyhytnäköistä, sillä hyvinvointialueet ovat joutuneet valmistautumaan tämänhetkisen aikataulun mukaiseen (1.12.2023) henkilöstömitoituksen nousuun jo pitemmän aikaa johtuen erittäin vaikeasta henkilöstön saatavuustilanteesta. Rahoituksen nopea leikkaaminen aiheuttaa sen, että mahdolliset henkilöstömäärän sopeuttamistoimet (esim. henkilöstön siirtyminen muihin tehtäviin) vastaamaan oletettua pienempää rahoitusta joudutaan tekemään nopeasti. Tällöin riskinä on, että hyvinvointialueet poukkoilevien lakimuutosten vuoksi menettävät entisestään työntekijöiden luottamusta veto- ja pitovoimaisina työnantajina.

Ensi vuoden rahoituksen turvaaminen on välttämätöntä myös siksi, että noin puolet ympärivuorokautisesta palveluasumisesta, jota nyt käsiteltävä voimaantulolain muutos koskee, hankitaan hankintasopimuksin tai palvelusetelillä yksityisiltä palveluntuottajilta. Ainakin ensi vuotta koskevat hankintasopimukset on jo päätetty, ja sisältävät hyvinvointialueiden palveluntuottajille maksamassa hoitovuorokauden hinnassa jo 0,7 mitoitusta edellyttävän henkilöstömäärän. Vaikka hyvinvointialueilta vedettäisiin kokonaan pois ensi vuodelle suunniteltu 0,7 mitoituksen edellyttämä rahoitus, ne joutuvat sopimusvelvoitteittensa mukaisesti maksamaan yksityisille palveluntuottajille muuttuvaa lakisääteistä velvoitetta edellyttämän korkeamman hinnan ilman, että niillä on siihen rahoitusta. Tilanne olisi kestämätön hyvinvointialueiden jo ennestään vaikeassa taloudellisessa tilanteessa.

Hallitus on suunnitellut edistävänsä hallitusohjelman mukaisesti teknologian hyödyntämistä ikääntyneiden ympärivuorokautisessa hoidossa. Tämä on sinänsä kannatettava asia ja on välttämätöntä, että teknologia huomioidaan nimenomaa osana lakisääteistä välittömän asiakastyön toteutunutta henkilöstömitoitusta. Huolestuttavaa on, että hallitus on suunnitellut leikkaavansa tämän kehittämisen myötä hyvinvointialueiden rahoitusta jo vuodesta 2025 alkaen 30M€/v. On kuitenkin huomattava, että teknologian hallittu ja turvallinen käyttöönotto edellyttää etupainotteista rahoitusta niin teknologiainvestointeihin kuin henkilöstön osaamisen lisäämiseen ja palveluprosessien uudistamiseen. Kehittämisen ja investointien rahoitukseen tulee siis varautua vuosina 2024-2025 ennen kuin todellista kustannuksiin vaikuttavia taloudellisia hyötyjä voidaan ulosmitata.

Hyvissä ajoin ennen 1.1.2028 tulee arvioida hyvinvointialueiden mahdollisuuksia suoriutua kiristyvästä mitoitusvelvoitteesta. Arvioinnissa on otettava huomioon alueilla tehtävän palvelujen ja palvelurakenteen kehittämisen, henkilöstön saatavuuden, hyvinvointialueiden talouden, teknologian hyödyntämisen mahdollisuuksien sekä henkilöstön määrään vaikuttavan muun lainsäädännön yhteisvaikutus.

Vaikka sinänsä on hyvä, että nykyistä henkilöstömitoituksen voimaantuloa siirretään, on huomattava, että lakisääteiset ikääntyneiden ympärivuorokautisen palvelun henkilöstömitoitukset eivät perustu esim. tutkittuun näyttöön siitä, millä henkilöstön osaamisella ja määrällä voidaan eri toimintakykyisten ikäihmisten palvelutarpeeseen vastata ja turvata laadukas palvelu. Sen vuoksi edellä mainitussa arvioinnissa tulee rohkeasti selvittää myös vaihtoehto, että lakisääteisestä mitoituksesta luovutaan kokonaan ja siirrytään todelliseen asiakastarpeeseen vastaavaan henkilöstön määrän ja osaamisen mitoittamiseen hyödyntämällä mm. RAI-arviointivälineistöä ja teknologian mahdollisuuksia. RAI:n käyttömahdollisuudet ovat laajemmat kuin pelkästään asiakkaan palvelutarpeen arvioinnissa, ja kehittämisen kautta sitä voidaan hyödyntää myös mm. asiakkaiden tarpeita vastaavan henkilöstön määrän ja osaamisen mitoittamisessa. Tätä kehittämistyötä tulee rahoittaa kansallisesti ja tehdä THL:n vetovastuulla jo vuodesta 2024 alkaen eri toimijoiden, kuten mm. hyvinvointialueet ja Hyvil, STM, Valvira ja aluehallintovirastot sekä yksityiset palveluntuottajat, yhteistyönä.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Anna Haverinen
erityisasiantuntija

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
www.hyvil.fi
etunimi.sukunimi@hyvil.fi
Y-tunnus: 3324881-1

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
www.hyvil.fi
fornamn.efternamn@hyvil.fi
FO-nummer: 3324881-1